

Fladdermöss i Västerbottens län – kunskapsläget 2012

MICHAEL SCHNEIDER

Det händer ibland att utbredningskartor blir inaktuella så fort de har publicerats, speciellt när det gäller arter där kunskapen är bristfällig. Det har bland annat att göra med att sådana kartor kan inspirera observatörer att rapportera in sina egna fynd. När det gäller fladdermössens utbredning i Västerbotten har bland annat fjolårets sammanställning i Skörvnöpparn (Schneider 2011) gjort att ytterligare ny kunskap har blivit känd i en vidare krets. Redan under 2011 hade tre arter av fladdermöss hittats som var nya för länet. Samtliga fynd gjordes i samband med fladdermusinventeringar som genomfördes vid utredning av vindkraftsetableringar. Två av arterna var tidigare rapporterade från Västernorrlands län.

Trollfladdermus

I slutet av juli 2011 upptäcktes trollfladdermus (*Pipistrellus nathusii*) på tre lokaler öster om Sävar, i kustbandet vid Norrfjärden och Bygdenäs (Berggrund 2012). Observationerna gjordes med hjälp av så kallade autoboxar, det vill säga fladdermusdetektorer som man sätter ut på kvällen och hämtar in på morgonen och som automatiskt spelar in fladdermusläten under natten. Trollfladdermusen är en sällsynt art som dock under senare år har ökat och som verkar sprida sig. Observation av trollfladdermus i detta område är således inte helt oväntad, eftersom arten dyker upp lite här och där i Sverige och eftersom den också har konstaterats i Västernorrland (Ahlén 2011).

Fransfladdermus

Under första halvan av augusti 2011 upptäcktes fransfladdermus (*Myotis nattereri*) i ett område nordost om Täfteå (Gylje Blank 2011). Observationer gjordes både vid manuell inventering och vid inspelning med autoboxar. Fransfladdermusen är en rödlistad art som förekommer sällsynt och fläckvis i södra och mellersta Sverige. En yngelkoloni, hittills världens nordligaste, har hittats norr om Örnsköldsvik (Ahlén 2011). I och med observationen i Täfteå har artens nordgräns flyttats ännu längre norrut och arten har bedömts som sannolikt bofast i området (Gylje Blank 2011).

Gråskimlig fladdermus

I samma område nära Täfteå och i samma inventering som fransfladdermusen observerades också gråskimlig fladdermus (*Vespertilio murinus*). Gråskimlig fladdermus har en fläckvis förekomst i södra Sverige upp till södra Norrland och det finns indikationer på att arten minskar i landet (Ahlén 2011). Den gråskimliga fladdermusen är en flyttande art och observationerna i Täfteå kan eventuellt gälla just en flyttande individ (Gylje Blank 2011). Förekomst av gråskimlig fladdermus har tidigare rapporterats för norra Sverige av Ryberg (1947). Han konstaterade då att två individer av denna art hade hittats i Luleå och Pajala. Dagens fladdermus-expertis ifrågasätter dock artbestämningen av dessa djur och erkänner inte fynduppgifterna (Ahlén 1986).

Kommentarer till andra arter

Det har visat sig att författarens bedömningar av artförekomsten i olika kommuner i Västerbotten (Schneider 2011: tabell 1) var lite väl entusiastisk när det gäller hur säkra de olika observationerna av Brandts fladdermus (*Myotis brandtii*) och vattenfladdermus (*Myotis daubentonii*) egentligen var.

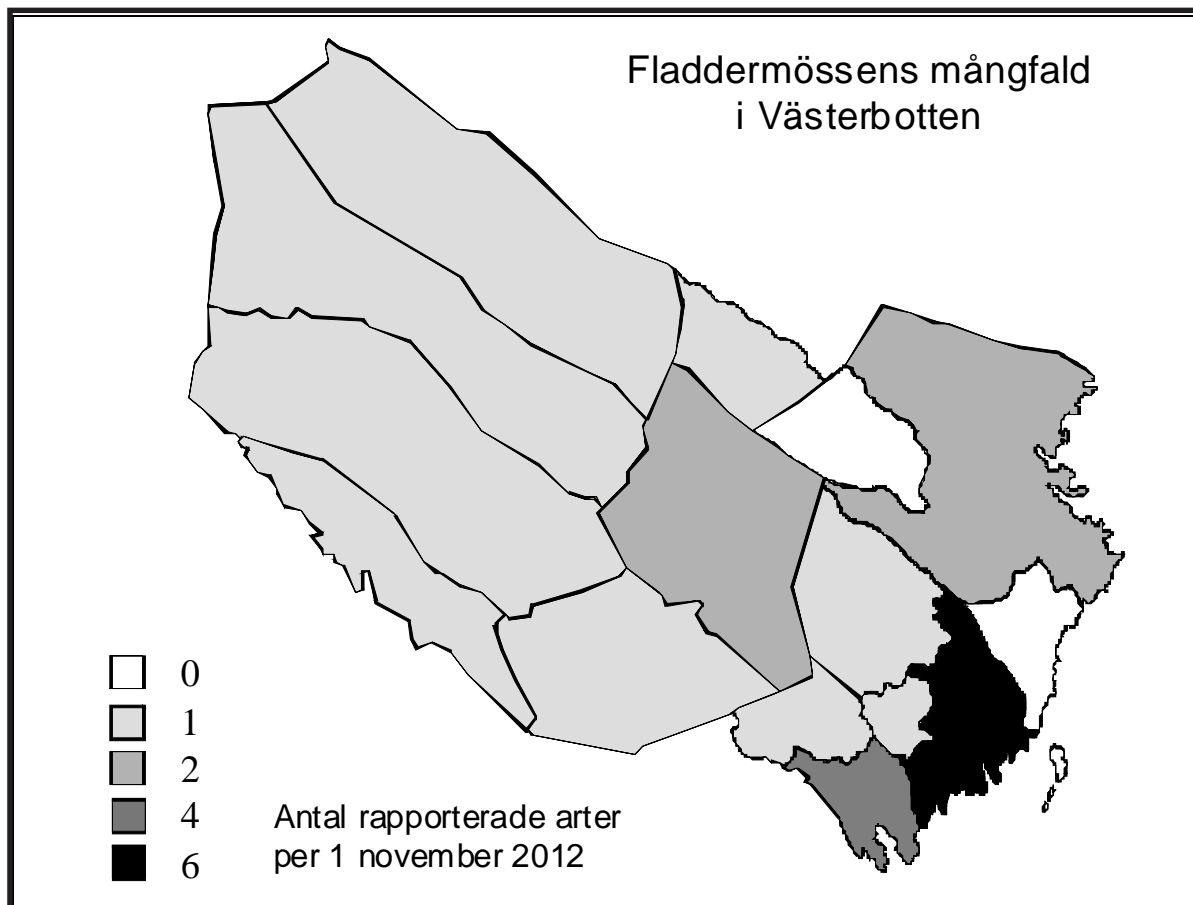
Det verkar hittills inte finnas någon säker artbestämning av Brandts fladdermus i Västerbotten, endast hörobservationer med detektor, där det är svårt att skilja mellan Brandts och mustaschfladdermus (*Myotis mystacinus*). Man brukar dock utgå ifrån att sådana hörobservationer i Norrland gäller Brandts fladdermus, eftersom mustaschfladdermusen inte anses före-

komma här – vilket dock i och för sig är något av ett cirkelresonemang.

För den fladdermus från Nordmalings kommun som visades i Figur 3 i fjolårets sammanställning har artbestämningen bekräftats till vattenfladdermus (I. Ahlén i brev). I och med detta är den tidigare osäkra förekomsten i Nordmalings kommun numera säker. Dessutom förekommer arten även i Umeå kommun, enligt de observationer av vattenfladdermus som rapporterats av Berggrund (2012).

Sammanfattningsvis

Det aktuella kunskapsläget för Västerbotten är således följande: Totalt har sex olika fladdermusarter konstaterats i länet. Dessa är den vanliga arten nordisk fladdermus

Figur 1. Det rapporterade antalet arter fladdermöss är mycket olika i kommunerna i Västerbottens län. Detta återspeglar dels de naturliga förhållandena, och dels intensiteten med vilken fladdermusfaunan har undersökts.

Tabell 1. En sammanställning av de olika arterna av fladdermöss som har rapporterats i kommunerna i Västerbottens län. Ett "?" indikerar en osäker artbestämning.

Kommun	Nordisk	Brandts	Vatten	Frans	Gråskimlig	Troll	Långörad
Nordmaling	X	?	X				?
Umeå	X	?	X	X	X	X	
Robertsfors							
Skellefteå	X	?					
Bjurholm	X						
Vännäs	?						
Vindeln	?						
Malå	?						
Åsele	X						
Lycksele	X	?					
Norsjö							
Dorotea	X						
Vilhelmina	?						
Storuman	?						
Sorsele	X						

(*Eptesicus nilsonii*), de något mer ovanliga arterna vattenfladdermus och (sannolikt) Brandts fladdermus, samt de i länet sällsynta arterna trollfladdermus, gråskimlig fladdermus och fransfladdermus. Dessutom finns indikationer på förekomst av den långörade fladdermusen (*Plecotus auritus*).

Förekomst av fladdermöss har rapporterats från samtliga länets kommuner utom två (Robertsfors och Norsjö; tabell 1). Kunskapsläget är mycket olika i de olika kommunerna när det gäller fladdermöss. I och med upptäckten av tre nya arter håller Umeå kommun numera ledningen i länet med hela sex arter. Detta återspeglar dels det för fladdermöss gynnsamma läget vid kusten (jfr. figur 1) och i de södra delarna av länet, och dels de insatser som har gjorts för att undersöka fladdermusfaunan i kommunen.

Tack

Följande personer har under året bidragit till att öka kunskapen om fladdermusfaunan i Västerbottens län. Tack för värdefull information om faunistik, artbestämning, ekologi, utbredning eller förekomst av fladdermöss till Alexander Eriksson, Amanda Eriksson, Ingemar Ahlén och Niklas Lindberg. Ingemar Ahlén har även kommenterat manuskriptet.

Citerad litteratur

- Ahlén, I. 1986:** Var går nordgränsen för den gråskimliga fladdermusen *Vespertilio murinus* i Sverige? *Fauna och Flora* 81:127-130.
- Ahlén, I. 2011:** Fladdermusfaunan i Sverige. Arternas utbredning och status. Kunskapsläget 2011. *Fauna och Flora* 106(2):2-19.
- Berggrund, P. 2012:** Vindkraftpark Ivarsboda-Gryssjön. Bilaga 1, Miljökonsekvensbeskrivning. Rapport från Sweco inlämnad till Länsstyrelsen Västerbotten, dnr. 551-1182-2012.

- Gylje Blank, S. 2011:** Gruppstation för vindkraft i Täfteå, Umeå kommun. Bilaga 6, fladdermusinventering. Rapport från Noctula inlämnad till Länsstyrelsen Västerbotten, dnr. 551-723-2012.
- Ryberg, O. 1947:** Studies on bats and bat parasites. *Svensk Natur*, Stockholm.
- Schneider, M. 2011:** Fladdermöss i Västerbottens län – aktuellt kunskapsläge 2011. *Skörv-nöpparn* 3(1):12-16.

Författarens adress:

Michael Schneider
Norrby 21
922 67 Taveljö

Sysselsättning när småkrypen sover

MICHAEL SCHNEIDER

När jag skriver det här är det mörk höst utanför fönstret. Vintern närmar sig och jag författar en liten text till entomologernas tidskrift. Man kan ju undra vad entomologer sysslar med på vintern. När det inte finns möjlighet att sälla, håva eller fånga på annat sätt. Har man samlat på sig ett lager av obestämt material så går det väl bra att fylla även den mörkaste tiden med glimtar från en gången solvarm stund. Annars blir det svårt. En liten räddning kan väl vara att titta på spår efter skalbaggsnag ute i skogen eller att gå igenom herbariet för att hitta minor och galler, orsakade av olika djur. Numera finns ju bra litteratur om sådana kryptoekologiska aktivitetsområden (t ex Ehnström & Axelsson 2002, Coulianos & Holmåsen 1991, Bengtsson & Johansson 2011).

Lättare är det då på vintern för den som (också) är intresserad av däggdjur. På vintern ser man snarare mer av däggdjuren än på sommaren. Finns det snö så finns det spår. Fast det är klart, det är inte alltid så lätt att veta vem som har lämnat spåren efter sig. Men även här finns det bra litteratur att ta till hjälp.

Nyligen har Åke Aronsson gett ut en ny bok om spårningskunskap. Hans tredje.

Första boken, *Djurens spår och konsten att spåra* är en fälthandbok som Aronsson publicerade redan 1990, tillsammans med Peter Eriksson. Boken, som omfattar 271 sidor, betydde ett kvantsprång i svensk spårningslitteratur. Även internationellt framstår den som lysande exempel. Där man tidigare mest hade fokuserat på spårstämpelns utseende (jfr. figur 1), kom nu måttband, strukturerat arbete och djurens beteende in i bilden. Hur rör sig djuret i landskapet? Vilken gångart används? Hur stora är steglängd och skrevning? Och en annan viktig punkt: det finns otaliga felkällor. Var kritisk vid spårning, mot andra men framförallt mot dig själv. Boken har länge varit slutsåld, men har nu kommit i nytryck.

Andra boken, *Rovdjurens spår*, är en ganska liten, spiralinbunden skrift på 32 sidor. Den kom 2007 och är en enkel guide för fältbruk, med tjocka, slittåliga blad och svartvita ritningar på spårstämplar på nästan varenda sida. Den kan vara en första bilderbok för nybörjaren, eller en hjälp i den erfarna spårarens kommunikation med allmänhet och media. Boken är en återgång till det klassiska – spårstämpelns utseende. Men det är helt okey i detta fall. Syftet med

boken är inte att lära ut avancerad spårkunskap, utan att ge en snabb överblick över de stora rovdjurens spårstämplar och över vilka andra arter de kan förväxlas med. Boken återupptar också ett ämne från första boken: spårstämpelns utseende kan variera ofantligt mycket beroende på vilken fot det var som lämnade stämpeln, vilken gångart som djuret använde och hur underlagets beskaffenhet såg ut.

Tredje boken, *Spår och spårning av stora rovdjur*, kom i september 2011. En bok som fokuserar på de stora rovdjuren, dvs. björn, järv, lo och varg. Boken är en guldgruva för spårningsnördar. Totalt finns 507 färgbilder på bokens 336 sidor och omslag. Fokus i boken är på den kritiska spårningen, något av ett favoritämne hos Aronsson. Boken tar upp olika arbets- och tankesätt vid spårningsarbetet. Förutom artbestämning diskuteras bland annat även hur man fastställer antal djur i sällskap och hur man särskiljer olika grupper av djur. Även förväxlingsrisker tas upp. Varje rovdjursart har också fått ett eget kapitel där spår och

spårtecken presenteras mer i detalj. Boken är tänkt både som praktisk handledning i fält och som referensmaterial och uppslagsverk på kontoret eller hemma.

Första boken är ett måste för alla som är intresserade av att spåra djur på vintern. Böckerna två och tre är framförallt avsedda att vara stöd för länsstyrelsernas fältpersonal som jobbar med inventering av stora rovdjur. Men var och en som är intresserad av spårning kommer nog att ha stor glädje av böckerna.

Citerad litteratur

- Aronsson, Å. 2007:** *Rovdjurens spår*. Riddarhyttan, Grimsö forskningsstation: Viltskadecenter.
- Aronsson, Å. 2011:** *Spår och spårning av stora rovdjur*. Riddarhyttan, Grimsö forskningsstation: Viltskadecenter.
- Aronsson, Å. & Eriksson, P. 1990:** *Djurens spår och konsten att spåra*. Stockholm: Bonniers.
- Bengtsson, B.Å. & Johansson, R. 2011:** *Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Bronsmalar-rullvingemalar. Lepidoptera: Roeslerstammiidae-Lyonetiidae*. Uppsala: SLU, ArtDatabanken.
- Coulianos, C.-C. & Holmåsen, I. 1991:** *Galler*. Stockholm: Interpublishing.
- Ehnström, B. & Axelsson, R. 2002:** *Insektsnag i bark och ved*. Uppsala: SLU, ArtDatabanken.

Författarens adress:

Michael Schneider
Norrby 21
922 67 Taveljö

Fig. 1. Spårstämpel efter lodjur, bakom författarens hus utanför Taveljö, i mars 2011. I motsats till Åke Aronssons vana används här inte snusdosa, utan tändsticksask som storleksjämförelse. Foto förf.